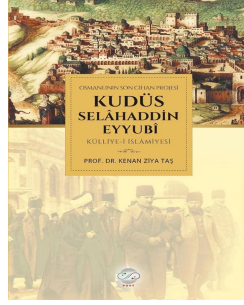

АКАДЕМИЧЕСКАЯ ИСТОРИЯ И МЫСЛЬ
İlkbahar/ Spring

Yazar: Kenan Ziya Taş,

Osmanlının Son Cihan Projesi Kudüs Selahaddin Eyyubi Külliye-i İslamiyesi,

Post Yayınları,

İstanbul, 2016, 165 sayfa.

Fatih Orta¹

Kudüs şehrinin öteden beri semavi dinlerce sahip olduğu bir önem ve kıymeti vardır. Bununla beraber yakın zamanlarda bu dinlerin temsilcileri tarihte Kudüs'e hakim olabilmek için çetin mücadeleler vermiştir. Bunlardan en göze çarpanı Haçlı Seferleri olsa gerektir. Bilindiği üzere Haçlılar başta Kudüs olmak üzere kutsal yerleri Müslüman işgalinden kurtarmayı hedefliyordu.

Kudüs'ün dinlerce öneminin yanı sıra Türk milletince de önemi vardır. Zira büyük Türk hükümdarlarından Selahaddin Eyyubi Kudüs'ü haçlıların elinden alarak değer biçilemeyecek bir başarıya imza atmıştır. Geçtiğimiz asra kadar Türk hakimiyetinde kalan Kudüs bizler için halen önemini muhafaza etmektedir.

İşte böylesine önemli bir şehri Osmanlı Devleti kaybetmemek için uzun uğraşlar vermiştir. Özellikle Sultan II. Abdülhamit zamanında Siyonistlerle olan görüşmelerin ana

¹ Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü.

АКАДЕМИЧЕСКАЯ ИСТОРИЯ И МЫСЛЬ
İlkbahar/ Spring

mevzularından bir tanesi de Kudüs yani Yahudilere vaat edilen kutsal topraklar. II. Abdülhamit buna izin vermediği gibi bölgenin elden çıkmaması ve Yahudilerce iskan edilmemesine özel çaba göstermiştir. Elimizdeki kitapta bu çabanın bir meyvesi olarak açılması planlanan bir okulun, Kudüs Selahaddin Eyyubi Külliye-i İslamiyesi'nin tarihidir.

Balıkesir Üniversitesi Tarih bölümü öğretim üyelerinden Prof. Dr. Kenan Ziya Taş tarafından hazırlanan bu eser giriş ve sonuç kısımları dahil sekiz bölümdür. Ayrıca Kudüs Selahaddin Eyyubi Külliye-i İslamiyesi'nin talimatnamesinin Osmanlıca ve transkribe edilmiş metinleri de kitabın sonunda yer almaktadır. Bu talimatname 1915 yılında Kudüs Fransisken Matbaası'nda neşredilmiş olup Diyarbakır Halkevi Kitaphanesi'nin 1679 numaralı demirbaşdır. Yazarın ifadesi ile mezkur külliyyeye dair literatürde Almanca bir yayın dışında başka bir çalışma bulunmamaktadır (s.35).

Giriş bölümünde Selahaddin Eyyubi, Kudüs ve Cemal Paşa'ya dair bilgi verilmiştir. Zira Kudüs Selahaddin Eyyubi Külliye-i İslamiyesi'nin merkezinde bunlar vardır. Selahaddin Eyyubi'nin gençliği, hükümdarlığı, Haçlılarla olan mücadelesi, inşa faaliyetleri vs. hakkında bilgi verilmiştir. Kudüs'ün özellikle Osmanlı Devleti zamanındaki durumundan bahsedildiği gibi Batılı devletlerin ve ayrıca Siyonist teşkilatların Kudüs'ü Osmanlı Devleti'nden koparma çalışmaları da kısca özetlenmiştir. Ardından İttihatçıların önemli simalarından Cemal Paşa'nın I.Dünya Savaşı'nda Filistin Cephesi'nde görevliken ve Suriye'de bulunduğu sıralarda yaptığı faaliyetlere değinilmiştir.

Eserin takip eden bölümünde Kudüs Selahaddin Eyyubi Külliye-i İslamiyesi'nin nasıl kurulduğu, kurulduğu yer ve kuruluşunda Cemal Paşa'nın oynadığı rol üzerinde durulmuştur. Osmanlı Devleti, 17. Asırdan itibaren uğradığı askeri başarısızlık ve ekonomik istikrarsızlıklar neticesinde devlet teşkilatında bazı bozulmalar meydana gelmiştir. Osmanlı eğitimi de bu bozulmalardan nasibini almıştır. Eğitim sistemini iyileştirmek adına bazı çalışmalar mevcuttur. Ayrıca modern metotlarla eğitim veren okulların da açılmasına gayret gösterilmiştir. İşte bir Osmanlı okulu olan Kudüs Selahaddin Eyyubi Külliye-i İslamiyesi böyle bir ortamda kurulmuştur. Bununla beraber külliyenin nerede kurulduğu ve zaman içinde hangi mekanları kullandığı ise pek bilinmemektedir. Yazar külliyenin nerede kurulduğunu hatıralardan, gazete haberlerinden ve arşiv belgelerinden tespit etmeye çalışmıştır. Yazarın

АКАДЕМИЧЕСКАЯ ИСТОРИЯ И МЫСЛЬ
İlkbahar/ Spring

ifadesi ile Cemal Paşa, Selahaddin-i Eyyubi Medresesi'ni yeniden hizmet verebilecek ilmi bir müessese haline getirmiştir (s.38). Adı geçen külliye'nin kuruluşunda Cemal Paşa'nın rolü nedir sorusuna Cemal Paşa'nın bölgedeki Arap milliyetçiliğini köreltmek ve Batılıların açtığı okullar ile rekabet halinde olabilecek bir kurumları teşkil etme arzusu şeklinde cevap verebiliriz. Cemal Paşa özellikle müfredat ve öğretmenlerin belirlenmesi noktasında devrin meşhur edibelerinden Halide Edip ile temas kurmuştur.

Üçüncü bölümde Kudüs Selahaddin Eyyubi Külliye-i İslamiyesi'nin kuruluş talimatnamesinin içeriği bulunmaktadır. Buradan talimatnamenin 7 fasıl ve 99 maddeden müteşekkil olduğunu görmekteyiz.

Dördüncü bölüm külliye'deki eğitimin mahiyeti ve işlenen dersleri ihtiva etmektedir. Burada külliye'nin eğitim süresi, kimlerin kayıt olabileceği, hangi dillerin öğretilmesi gibi belli başlı hususlar ile talimatnameye göre hangi derslerin verileceği de bir liste halinde gösterilmiştir. Külliye'deki verilen dersleri özetlersek, *günümüzde İlahiyat, Hukuk, Siyasal Bilgiler, Edebiyat ve kısmen fen ve sağlık bilimleri fakültelerinin verdikleri derslerin bir karmasından oluşan terkibi bir eğitim planlandığı anlaşılmaktadır* (s.57). Ayrıca yazara göre Türkçe, Farsça ve Arapça dışında müfredatta olan Almanca, Fransızca, İngilizce ve Rusça'nın öğretilmesini de dünyanın 19. ve 20. Yüzyıl başlarındaki siyasi haritası göz önüne alındığında cihanşümul bir insan kitlesinin hedeflendiği görülmektedir (s.58).

Beşinci bölümde Kudüs, Ortadoğu ve Osmanlı başlığı altında Kudüs'ün tarih boyunca taşıdığı öneme, Osmanlı idari teşkilatındaki yerine, Osmanlı Devleti'nin Ortadoğu'daki varlığını sürdürme azmine ve Cemal Paşa'nın askeri ve kültürel faaliyetleri işlenmiştir.

Altıncı bölümde külliye'den günümüze neler intikal etmiş olan mekanların ve kitabelerin fotoğrafları vardır. Yazara göre, resimlerden anlaşıldığı kadarı ile bugüne intikal eden yerlerin tam olarak bizim konumuz olan Selahaddin Eyyubi Külliye-i İslamiyesi'nin kullandığı mekanlar olduğu kesin değildir. Tarihi şartlar zaten bunu da çok mümkün kılmamaktadır (s.67).

“Sonuç Yerine: Zeytindağı'ndan Hüzünlü Bir Ayrılış” başlığını taşıyan yedinci bölümde ise Osmanlı Devleti'nin Ortadoğu'daki varlığının nihayete erdiği günler ele

АКАДЕМИЧЕСКАЯ ИСТОРИЯ И МЫСЛЬ

İlkbahar/ Spring

alınmıştır. Özellikle Falih Rıfki Atay'ın *Zeytindağı* adlı eserinden alıntılar yapılmıştır. Sekizinci bölümde ise konu ile alakalı olan belgeler ve transkribe edilmiş metinleri yer almaktadır.

Netice itibari ile Kudüs'ü Ortadoğu'nun kalbi olarak tesmiye eden (s.73) yazarın bu kitap ile amaçladığı Osmanlı Devleti'nin nihayete ererken dahi büyük işler başarabildiğini göstermektir. Son sözü kitabın yazarı Kenan Ziya Taş'a bırakalım: "*Kudüs'te kurulan bu eğitim kurumu, Osmanlının hakikaten son demine kadar, adeta sembolü olan bir çınar gibi ayakta öldüğünün delili olmak üzere, nasıl büyük tasavvurların sahibi bir devlet olduğunu ve bu tasavvurları gerçekleştirmek azminden sapmadığının göstergesidir*" (s.31).